

Prof. dr hab. Bogusław Skowronek

Katedra Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Recenzja rozprawy doktorskiej Natalii Moiseienko

Internetowe narzędzia w nauczaniu języka polskiego jako obcego – analiza przydatności

I.

Truizmem byłoby powiedzieć, że świat dzisiejszy to okres najdynamiczniejszych od wielu dekad zmian w komunikacji i mediach. Współcześni badacze zwracają uwagę na postępujący rozwój technologii informacyjnych, algorytmów, baz danych oraz najróżniejszych aplikacji. Zmiany te daleko wykraczają poza teorie i perspektywy badawcze typowe dla wcześniejszych rewolucji technologicznych. Dzisiaj można już mówić o „postmediach”, które łączą bezprzewodowo cyfrowy kod, informatyczne dane, przestrzeń fizyczną (miejsce cyrkulacji tych danych) oraz ludzkie działania podejmowane w relacji z wymienionymi obszarami (głównie dzięki aplikacjom mobilnym i sieciom społecznościowym). Obecnie, nawet najbanalniejsze zdarzenia codzienności - a coś dopiero działania edukacyjne - są (lub mogą być) mediowane za pomocą rozwiązań cyfrowych i sieciowych. Dodatkowo, ogólnoświatowy kryzys pandemii COVID-19 jednoznacznie pokazał semantyczną (i dydaktyczną) siłę platform cyfrowych, aplikacji i sieciowego współdziałania, stanowiąc jednocześnie wyzwanie dla społecznego komunikowania, zastąpił bowiem komunikacją sieciową - komunikację bezpośrednią.

Wszystkie wskazane wyżej zjawiska, co oczywiste, mocno oddziałują na przestrzeń społeczno-kulturową, w tym również edukacyjną. Dlatego też rozprawa doktorska Natalii Moiseienko jest dokonaniem bardzo interesującym i niezwykle ważnym. Mamy do czynienia z pracą naukową, która – omawiając obecne przemiany społeczno-komunikacyjno-medialne oraz odzwierciedlając najbardziej aktualne tendencje współczesnej glottodydaktyki polonistycznej – oferuje projekt dojrzały edukacyjnie, przemyślany, metodologicznie spójny i

- co warto podkreślić - będący również efektem wieloaspektowych badań aplikacyjnych (ankietowych). Doktorantka należy do tego grona językoznawców glottodydaktyków, którzy umieją dostrzec i naukowo opisać szanse edukacyjne, wynikające ze stosowania w szkole szeroko ujmowanych internetowych narzędzi. Stąd niniejsza propozycja naukowa jawi się jako projekt działań niezwykle potrzebny w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Opracowanie to jest również dlatego tak istotne, bo dotyczy problematyki na wskroś aktualnej – relacji między pandemią COVID-19, narzędziami internetowymi a działaniami edukacyjnymi. Dlatego uchwycenie zmian dziejących się na naszych oczach, uchwycenie problemu *in statu nascendi* należy szczególnie podkreślić - jako działanie pionierskie, aktualne oraz potrzebne.

II.

Praca Natalii Moiseienko skomponowana jest wręcz wzorcowo. Poszczególne, trzy rozdziały rozprawy - „Edukacja w obliczu nowych technologii i nieustających przemian pokoleniowych”, „Narzędzia online na lekcji języka polskiego jako obcego” oraz „Badania ankietowe” - łączą się logicznie w łańcuch zagadnień, które w sposób pełny obejmują całokształt problematyki wykorzystania narzędzi internetowych i aplikacji mobilnych na lekcjach języka polskiego jako obcego. Dysertacja zakończona została bibliografią oraz dołączonymi kwestionariuszami ankiet, zarówno tych studenckich, jak i lektorskich.

Cel recenzowanej tu pracy doktorskiej został wyłożony przez jej Autorkę nader klarownie. Jest nim „zaprezentowanie możliwości wykorzystania zdalnych narzędzi na lekcjach z języka polskiego jako obcego – przedstawienie wybranych aplikacji, ukazanie ich funkcji i sposobów wykorzystania, a także zachęcenie lektorów i nauczycieli do korzystania z nich podczas zajęć” (s. 6). W innym miejscu Doktorantka pisze: „Chciałam przeprowadzić głębszą analizę przedstawionych narzędzi online, zbadać powody, dla których nauczyciele albo z nich korzystają, albo ich unikają, a także poznać opinie studentów na temat wykorzystania narzędzi online na zajęciach językowych i w trakcie nauki samodzielnej” (s.6). Konstatuję z dużą satysfakcją, iż cele rozprawy zostały w pełni zrealizowane. Model kształcenia przedstawiony przez Natalię Moiseienko jest całościowy, merytorycznie bez zarzutu oraz dobrze umotywowany metodycznie.

III.

Warto obecnie przyjrzeć się bliżej poszczególnym rozdziałom. Rozdział pierwszy „Edukacja w obliczu nowych technologii i nieustających przemian pokoleniowych” stanowi teoretyczną podstawę prowadzonego wywodu. Autorka słusznie pokazuje, jak zmiany pokoleniowe wpływają na odbiór mediów oraz formy edukacji i metody przyswajania informacji. Celnie też charakteryzuje współczesne media oraz modele e-kształcenia. Badaczka rozdział zamyka ogólnym spojrzeniem na glottodydaktykę polonistyczną i dotychczasowe doświadczenia wykorzystania narzędzi online na zajęciach z języka polskiego.

Wysoko oceniam ten rozdział, choć niektóre zagadnienia, zwłaszcza te z obszaru refleksji kulturoznawczej i *stricte* medialnej Doktorantka przedstawiła w sposób raczej wybiórczy i skrótowy (np. w podrozdziale „Media. Czym są współcześnie”). Rzecz jasna, mam świadomość, iż Natalia Moiseienko nie jest Badaczką mediów i stąd pewnie dlatego w swym opisie nie objęła Ona wszystkich ich istotnych cech. Ale nie ukrywam, iż ten niedostatek medioznawczo-kulturowej precyzji w niektórych partiach pracy nieco zubożył merytorykę wywodu. Spoglądając z perspektywy mediolingwisty i badacza dyskursów medialnych, brakuje mi przywołań (choćby tylko w przypisach) najważniejszych obserwacji na ów temat współczesnych polskich medioznawców. Przykładowo, Autorka mocno oparła się na koncepcji Marka Prensky'ego - koncepcji „cyfrowych tubylców” i „cyfrowych imigrantów” oraz podziale na pokolenia X, Y oraz Z. Ów koncept socjologiczno-medialny Prensky'ego, generalnie przecież zasadny, dziś jednak wymaga zniuansowania. Raz, że narodził się ponad 20 lat temu – co w badaniach mediów stanowi kosmicznie daleką epokę; a dwa, że ogromne cyfrowe kompetencje całego młodego pokolenia to w istocie po prostu - mit. Częstotliwość użytkowania technologii automatycznie nie idzie bowiem w parze z umiejętnościami. To nie rok urodzenia, ani nawet pełny dostęp do Sieci świadczą o kompetencjach cyfrowych. Mocno udowodniły to badania realizowane w ramach projektu „ySKILLS” prof. Jacka Pyżalskiego z UAM w Poznaniu, pedagoga i eksperta w zakresie edukacji medialnej.

Oczywiście, wiem doskonale, iż rozprawa doktorska nie może być zbyt obszerna i zbyt wielowątkowa - traci na tym przejrzystość kompozycji, logika i precyzja wywodu. Mam też świadomość - i konstatacja ta doskonale broni Doktorantkę - iż próby całościowego wskazania „czym dzisiaj są media” obarczone są nieusuwalnym wręcz ryzykiem immanentnej niekompletności opisu. Obecnie wszystkie bez wyjątku technologie medialne charakteryzują się bowiem ciągłą niestabilnością, nieoczywistymi liniami rozwojowymi oraz pozostawianiem w nieustannej fazie tworzenia.

Nie mam natomiast uwag, odnoszących się do części rozdziału pierwszego, poświęconych wyzwaniom współczesnej edukacji oraz charakterystyce e-nauczyciela i e-uczącego się. Wywody dowodzą sporej wiedzy dydaktycznej Autorki, jej erudycji oraz umiejętności problematyzowania zagadnień. W pełni akceptuję zarysowany przez Badaczkę wzorzec współczesnego nauczyciela, który ma być „zarówno członkiem przestrzeni, w której działają współcześnie uczące się osoby, które też czerpią wiedzę nawzajem od siebie, jak i moderatorem dyskusji, które toczą się online (...). Współczesny edukator ma być przewodnikiem po źródłach internetowych, pokazującym uczącym się wartościowe i wiarygodne treści, przy jednoczesnym tworzeniu własnych materiałów multimedialnych i wskazywaniu swoim studentom, jak wybierać dobre jakościowo materiały. Idealny nauczyciel utrzymuje jednocześnie równowagę między nowinkami multimedialnymi i podejściami tradycyjnymi” (s. 22). Brakuje mi tylko w tej części przywołania, moim zdaniem ważnej, monografii Aleksandry Dziak „Edukacja polonistyczna w dobie digitalizacji” (Lublin 2012) oraz tomów zbiorowych z serii „Polonistyka Elektroniczna” (nie ma ich także w bibliografii). Sądzę, iż prace te mocno wzbogaciłyby zaplecze teoretyczne i metodologiczne omawianej dysertacji.

IV.

Bardzo wysoko oceniam rozdział drugi omawianej tu pracy: „Narzędzia online na lekcji języka polskiego jako obcego”. Stanowi on praktycznie całościowy przegląd oraz bardzo kompetentne omówienie narzędzi multimedialnych, które - częściej lub rzadziej - wykorzystywane są w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Badaczka zasadnie wskazuje trudności związane ze stosowaniem tych narzędzi, głównie płatność dostępu, niewiedzę na temat ich istnienia oraz zbyt małe rozpowszechnienie wśród odbiorców. Narzędzia online dzieli na aplikacje mobilne (także omawia ich podtypy, dotyczące poszczególnych części systemu językowego oraz wybranych zjawisk kultury), strony internetowe, strony do tworzenia wypracowań, quizy i testy, komunikatory, prezentacje multimedialne, tablice wirtualne, wreszcie portal YouTube. Wszystkie te formy cyfrowo-informatyczne zostały precyzyjnie zestawione i scharakteryzowane. Badaczka omówiła ich budowę, funkcje oraz zastosowanie dydaktyczne. Całość rozdziału budzi moje duże uznanie. Doktorantka, prowadząc swój wywód, wykazała się skrupulatnością i precyzją opisu oraz sporymi analitycznymi kompetencjami. Konstatuję to z dużą satysfakcją.

V.

Równie satysfakcjonujący merytorycznie i metodologicznie jest rozdział ostatni - rozdział badawczy, zatytułowany: „Badania ankietowe”. A precyzyjniej rzecz ujmując, ukazujący rezultaty przeprowadzonych badań ankietowych. Natalia Moiseienko dokładnie owe badania przemyślała. Otóż, przeprowadziła je przed prezentacją narzędzi online, po ich prezentacji oraz po okresie nauczania zdalnego spowodowanego pandemią. Co więcej, kwestionariusze ankiety rozproszane były zarówno wśród studentek i studentów, jak i wśród lektorek i lektorów. Bardzo dobry to pomysł, wyniki pokazały bowiem całe spektrum opinii zebranych pośród wszystkich zainteresowanych podmiotów, uczestniczących w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Obok badań ankietowych Doktorantka efektywnie wykorzystwała również metodę studium przypadku. Metoda ta miała z kolei opisać narzędzia online powszechnie dostępne w internecie i ukazać sposoby ich wykorzystania na zajęciach. Chcę zaznaczyć, że zebrany materiał badawczy, pochodzący z ankiet, jest obszerny i dzięki temu w pełni reprezentatywny dla obranego kierunku badań oraz wystarczający do budowania całościowych wniosków. Pragnę też podkreślić, iż przeprowadzenie tak ukierunkowanych analiz wymagało znacznego wkładu pracy, co bardzo dobrze świadczy o skrupulatności i rzetelności Autorki.

Badaczka bardzo precyzyjnie przedstawiła cele rozdziału badawczego. Było to „dowiedzenie się, jaka jest opinia studentów i lektorów na temat wykorzystywania aplikacji mobilnych i stron internetowych na zajęciach z języka polskiego, a ściślej: na jakim poziomie jest wiedza o takiego rodzaju narzędziach, jakie są obawy z tym zagadnieniem związane, a także, czy jest wśród ankietowanych zarówno po stronie studentów, jak i lektorów chęć poznania tych narzędzi, jeśli zaś nie, to jakie są powody, dla których tego nie robią i czy możemy w jakikolwiek sposób im pomóc zmienić swoje nastawienie” (s. 128). Zwracają uwagę bogate wyniki przeprowadzonych badań. Generalnie ujmując, korzystanie z narzędzi internetowych jest bardzo zróżnicowane, zwraca jednak uwagę fakt, że to głównie lektorzy korzystają z niewielkiej liczby współczesnych narzędzi multimedialnych wspomagających nauczanie języka polskiego. Ale bardziej interesujące są wyniki kolejnej ankiety, które pokazały, że właśnie przez pandemię COVID-19 skala akceptacji internetowych narzędzi dydaktycznych znacznie wzrosła. Natalia Moiseienko celnie konkluduje: „przestrzeń internetowa zaczęła być przez lektorów postrzegana jako pomoc w pracy – nieodzowny jej element” (s. 200).

Ostatni rozdział dysertacji ujawnił również, że Doktorantka doskonale odnajduje się w badaniach materiałowych, w tym przypadku głównie ankietowych. Jest rzetelna, dokładna i precyzyjna. Wnioski zaś są zawsze mocno posadowione w analizowanej materii badawczej. To kolejny aspekt ocenianej pracy, który zwraca pozytywną uwagę.

VI.

Konkluzja. Recenzowany tekst jest przykładem pracy doktorskiej o przejrzystej strukturze, koncepcyjnie spójnej, intelektualnie dojrzałej i przemyślanej. Wartości poznawcze dysertacji oceniam wysoko. Podobnie zaprezentowane w niej koncepcje edukacyjne oraz badania własne. Praca niniejsza bardzo dobrze pokazuje, jak można efektywnie i skutecznie wykorzystywać internetowe narzędzia w nauczaniu języka polskiego jako obcego.

Tym samym, **przedstawiona do oceny rozprawa doktorska spełnia wszelkie warunki określone w art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie naukowej „językoznawstwo” oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dysertacja Natalii Moiseienko może być zatem podstawą do podjęcia dalszych kroków w Jej przewodzie doktorskim.**

Kraków, 2 marca 2022 r.

Bogusław Skowronek